

Vikingaskatten som påträffades i Ödeshög 1875

”Hösten 1875 var hemmansägaren och rusthållaren Farman Farmansson på Erikstorps gård i Ödeshögs socken sysselsatt med nyodling. På sina ägor hade han en mosse, som trettio år tidigare varit ett stort kärr på 5 a´ 6 tunnland men nu börjat torka ut. Öster om mossen fanns en liten skogsbevuxen bergskulle, som Farmansson även beslutat att odla upp.

Han satte eld på skogen som fick brinna i några veckor, så att den avröjdes, varefter han med krok och harv bearbetade jorden. Därefter fick den ligga orörd till slutet av oktober, då han på nytt började köra och harva på kullen och i mossen.

Den 22 oktober vid middagstiden, just när Farmansson skulle sluta arbetet glimtade det plötsligt torvorna. Där låg ett främmande silvermynt och Farmansson tillkallade sin son Fritz, som även var sysselsatt med harvningen. Han kom till platsen, kände på myntet som gick i två bitar. I hopp om att hitta fler mynt började man nu att söka intensivt, och det var nog inte utan, att man hade sina misstankar om att här kunde det föreligga en skatt. Alldeles intill berget hittade man fler mynt vid kullens kant. Men detta var bara början. Sonen Fritz hittade strax ett guldarmband och inte långt därefter gjorde fadern ett ytterligare guldarmbandsfynd och nu var skattsökarlasten väckt på allvar.

Försedda med spadar gav sig far och son efter middagen till fyndplatsen, medan hästarna fick vila sig bakom harven, men nu var det slut med fyndlyckan. Man hittade inga ting mera och nöjde sig med de två guldarmbanden och 58 mynt.

Men nyheten spred sig, och guld är begärligt. Två dagar senare – söndagen den 24 oktober – begav sig snickaren Jonas Johansson och ynglingen Frans Oskar Pettersson tillsammans med tre andra amatörarkeologer till fyndplatsen för att på eget bevåg fullfölja undersökningen. De hittade 43 Kufiska, dvs. tidigarabiska mynt av samma typ, som tidigare kommit i dagen, så att nu var allt som allt uppe i 100 exemplar. Men detta var bara upptakten till vad som komma skulle.

Två veckor senare, den 7 och 8 november, fortsatte några andra personer, som tidigare inte figurerat i rapporterna, grävningen. Det var de, som skulle komma att spela huvudrollen i denna historias rättsliga efterspel – nämligen änkan Sara Håkansdotter och hennes kumpaner sonen Gustav Albert Johansson i Mark och drängen Carl August Johansson. De hittade tillsammans inte mindre än fem guldringar och en mängd silverföremål, broscher och dylikt, dessutom över 200 silvermynt av samma slag som de tidigare. Hela antalet mynt uppgick nu till 330. Det man hade hittat var den andra delen av skatten, som av för oss okända orsaker hade grävts ner en liten bit ifrån den första delen. Man kan misstänka, att så skett för att om den ena delen hittades, så skulle den andra få vara kvar i säkerhet. Skatten låg strax under markytan. Mynten var av samma slag som de tidigare – uteslutande arabiska utan något inslag av västerländska mynt och präglade mellan åren 895 och 957. Det sista var slaget av Kalifen Abd-el Melik ben Nuh, vittnande om de östgötiska vikingarnas vidsträckta handelsförbindelser. Fyndet insändes genom landshövdingensämbetet i Linköpings län försorg och inlöstes för statens räkning med en för den tiden höga summan av 2311 kronor och 43 öre. Konungen beviljade 1000 kronor i extra anslag för detta ovanligt dyrbara fynd, vilket än i dag är Sveriges rikaste vikingatida gulds katt, förmodligen nedlagt årtionden före år 1000.

Därmed var inte historien om guldets i Ödeshög slut.

Hemmansägaren Farman Farmansson var inte nöjd. Det var på hans kulle, som de andra hade grävt, och nu stämde han änkan Sara Håkansdotter, hennes son och drängen Johansson för detta hade skett utan hans samtycke. Han gjorde nu själv anspråk på största delen av den stora skatten såsom jordägare och fyndställets upptäckare.

Parterna enades slutligen och i utdraget av domboken från vårtinget med Lysings härad i Ödeshög den 18 januari 1876 kan man bl.a. läsa följande;

”Parterna slöto förlikning sålunda att av blivande ersättning av staten för det funna guldets och mynten skulle jordägaren Farman Farmansson taga hälften och Sara Håkansdotter och hennes son G.A. Johansson samt C.A. Johansson i Mark andra hälft, vilken skulle mellan upphittarna lika delas. Förlikningen ur protokollet upprepad, vidkändes av parterna och blev därefter av häradsrätten fästad.”

Protokollet är undertecknat med A.I. Dahlström

Så slutade detta lilla intermezzo i försoning, men vad de bägge parterna sedan tyckte och tänkte, förmåler inte dessa handlingar. Det får läsaren fritt avgöra själv. Men så är det: upphittaren får pengarna och inte markägaren.

Erikstorpsskatten finnes nu att beskåda i Statens historiska museum i Stockholm tillsammans med ett antal andra guld- och silverskatter från Östergötland.

I samma rum är Sveriges finaste skattfynd från vikingatiden utställda, och man undrar alltid, när man får se dem, hur pass fredliga vikingarnas handelsförbindelser egentligen var.

Avskrift av artikel i ev. Östgötabladet enligt Mats Andersson, Skyttegillet